

բայելի որդիներուն որոնց պաշտպան է ան,
Երկրորդ Օրինաց IV 20, IX 26:

4) Եթէ եզոմ ըսէ. կործանեցանք,
բայց պիտի վերականգնենք մեր աւերակ-
ները! — այսպէս խօսեցաւ բանակներու Ե-
հովան: Թող իրենք շինեն, ես պիտի քան-
դեմ! պիտի զիրենք մականուանեն «ամ-
բարշտութեան երկիր» և «ժողովուրդը ո-
րուն դէմ Եհովայ գայրացած է յաւիտեան:

Եզոմի փութումը վերջնական է և ճա-
կատագրական: Որովհետեւ անյողողող է ան
իր ապիրատութեան մէջ, **רשעה** գործեց
ան՝ անարդարութիւն, անիրաւութիւն: Ու-
շագրաւ է, այս հատուածին մէջ, Եհովայի
անուան կցուած **צבאות** մակդիրը, որուն
քսաներկու անգամ կը հանդիպինք, ամ-
բողջ գրութեան ընթացքին: Բանակներու՝
տառացի իր նշանակութիւնէն զատ, գերա-
զրական թելադրանքով մը Եհովայի ամե-
նակալութիւնը թէ՛ նիւթական և թէ՛ հոգե-
կան գոյութիւններու վրայ կը խորհրդանշէ:
כי թէական նշանակութեամբ, Երկ. Օր.
XIV 24, Առակք XXX 4, Նոյնպէս Աս.
Թարգ. Վուլ. Հայ. **תאמר** երրորդ դէմք
իգական եղակի քան թէ երկրորդ դէմք ե-
ղակի արական. այն նկատումով թէ, իգա-
կան են երկրի անուները Երեմ. XXXV 15,
XXXVI 5, Եզեկ. XXXII 29: Թէև, արա-
կան նկատուած է յաճախ Եզոմ. **אדם** —
կարմիր, կարմրորակ—ին անանցումն է:
רששו LXX κατέστραψται. Աս. և Թարգ.
ունին **פגעו** աղքատացանք: **רששו**
Բօլալ ձևը **רש** որ կը նշանակէ աղքատ
ըլլալ, կարօտ ունենալ, կամ Kal-ի կրա-
ւորական ձևը առաջին դէմք յոգնակի **רש**
բային որ կը նշանակէ կործանել, հոմանիշ
է **רצץ** բային. Աս. **א** բաշ ճգմել, խորտա-
կել, կործանել, փոխաբերական՝ փճանալ
իմաստով: Դ կը պակսի **Ջօհր.**, Եթով. և
Վուլկաթայի մէջ, **נשוב** բայն առաջ **שוב**
բայը կը նշանակէ վերադառնալ, դառնալ,
ուղղուիլ, յաջորդող բայ մը կանխելու պա-
րագային, կը նշանակէ վերստին ընել, երկ-
րորդ բային կողմէ յայտնուած արարքը.
հատուածը կը գործածէ այս վերջին իմաս-
տով: **Ջօհր.** **נבנה** վերջ կ'աւելցնէ զքա-
ղաքս, որ երրորդ հատուածին մէջ մեր
վարկածեալ ենթադրութիւնը կը հիմնաւորէ:
כה Արար. **כזה** **הרס** Արար. **Harasu**, քան-
դել, աւերել, Արար. **הרס** կտոր կտոր

ընել, պատռել, **בנה** հակառակն է որ կը
նշանակէ շինել, կառուցանել, բարձրա-
ցնել, տուն, տաճար, քաղաք, նոյնն է
Արար. **בנה** Ասոր. **בנה** Արար. **banu**. Թրքե-
րէն պիմա: **Ղպ.** և Եթով. **חברות** վերջը
ունին **חברות** իր: **וקראו** երրորդ դէմք յոգ-
նակի, անորոշ գործածութեամբ, կրակորա-
կանօրէն կը թարգմանուի LXX **ἐπεκλήθησαν**.
גבול **Ղպ.** կը թարգմանէ **ἔπαυον**՝ զժողո-
վուրդ, սեռական հօլով **רשעה** գոյականը
ածականի իմաստ ունի **ועם** Արար. **עם**
ուղտի բերան փրփրիւ կը նշանակէ նաև
բարկութեամբ խօսիլ. փրփուրի և գայրոյթի
հանգիստութիւնը: Թարգումը ունի **תהומה**
רשיעה **דעמיה** սահմանը ամբարիշտ ժողո-
վուրդի մը:

5) Ձեր աչքերը պիտի տեսնեն, և պիտի
ըսէք դուք: Մեծ է Եհովան Իսրայելի սահ-
մանին վերև:

Մեկնիչներու փաղանդ մը, հետեւեալ
կերպով կը մեկնէ այս հատուածը: Եհո-
վայի ուղղուած գոհաբանանքը չէ սահմա-
նափակ, հատուածական, կեդրոնացած լոկ
Իսրայելի վրայ, այլ համատարած, վեր է
ամէն տեսակ կաշկանդումներէ, և ազ-
գային խտրութիւններէ: Արդարեւ, միաս-
տուածութեան գաղափարի անօրինակ այս
ընդլայնումը դէպի օտար ափերը, զօգըն-
թաց չէ ժամանակի ոգին և տիրող հո-
գեբանութեան: Տարամբօթէն Իսրայելի
Աստուածն է Եհովան. երկրորդ առարկու-
թիւն, **ל** **מעל** անդին թարգմանութիւնն է,
որ ուրուագծած է վերև պարզուած ենթա-
գրեալ գաղափարներու շէնքը: Արդ, երե-
ւոյթապէս անդին կը թարգմանուի **ל** **מעל**,
Համեմատական զննութիւն մը կը յայտնա-
բերէ մեալ լը-ի հոմանիշութիւնը **על**-ին
հետ որ կը նշանակէ՝ վրայ, վերև, Արար.
על օրինակ՝ Նեե. XV 37, Ծնն. I 7, Եզեկ. I
25, Յես. IV 6, Նեե. XV 39, նոյն համեմա-
տութեամբ, **ל** **מתחת** հաւասար է **תחת**-ին
ואתם շեշտաւորեալ է գերանունը. **ואתם**
יגדל **LXX** **ἐμεγαλύνθη**, Ասոր. **ܐܝܢܐ**, Վուլ. **magnificetur**,
Ջօհր. բարձրացաւ, Ար. **عظم**, Թարգ. **יסגי** **ישראל**
նայ թող Տիրոջ փառքը, որովհետեւ ընդար-
ձակեց ան Իսրայելի սահմանները: **יגדל** ուղ-
րել, գալարել, պրկել, Արար. **جدل** գարձը-
նել, չուան ոլորել, Ասոր. **ܝܓܕܠ** ոլորել,

պլիել, եթովպ. gadela ըմբշամարտիլ, մա-
քառիլ, ֆիզիքական ճիզի այս ըմբռնումը,
փոխադրուած է նաև հոգեկան բլանի վրայ,
ուրեմն կը նշանակէ, մեծնալ, փառաւոր-
ութիլ, գովութիլ: מעל LXX ὑπεράνω, Զօհր.
ի վերայ, Ասոր. ܡܠܐ երբայերէն անդին
նշանակող բառերը հետեւեալներն են: מעלה,
בעבר, למעלה, מעלה

6) Զաւակ մը կը պատուէ իր հայրը:
Եւ ծառայ մը իր տիրոջմէն կը սարսափի.
Եթէ ես հայր եմ, ո՛ւր. է արդ իմ մեծա-
րանքս, եթէ տէր եմ, ո՛ւր. է արդ իմ եր-
կիւղը, ձեզ կ'ըսէ բանականութեան եհովան,
ձեզի, քահանաներուդ, անունն քամահոդ-
ները, բայց կ'ըսէք դուք, ինչո՞վ արհա-
մարհած ենք անունդ:

Անմական կենցաղաւարութեան պաշ-
տելի բարիքներէն մին կը կազմէ զաւկին
ակնածանքը իր հօր հանդէպ, Երկր. Օրի.
V 16, Ելից XX 12: Ծառային սարսափը
իւր տիրոջ նկատմամբ անհրաժեշտ է և բը-
նական Ելից XXI 20. Եհովայի հայրութեան
հանգամանքը, կը յիշատակուի նաև ալլուր
Ովս. XI 1, Ելից IV 12: Արատաւորուած
է Տիրոջ անունը, որովհետև պարտադանց
են քահանաները Երր. ԺՍ Ար. Բ. 1 եթով.

seme, Արամ. ܫܡ կամ ܫܡܐ Ա. ք. ք. sumu
անուն իմաստէն գատ, կը նշանակեն նաև
համբաւ, համարում, արժանապատուու-
թիւն, այս վերին գործածութիւնը ընդ-
գրկած է բնագիրը: ܐܒ յետոյ Ղպ. Զօհր.
Եթովպ. Ասոր. և Արար. ܐܒܬܐ իր կ'աւելի-
ցընեն: ܐܒܬܐ ծանրանալ. Եթով. kabēda
Ա. ք. ք. kabatu Յոր. VI 3, նաև, գովել,
փառաբանել, Եզեկ. XXVII 25: ܐܒܬܐ յետոյ
կ'աւելցնեն ܐܒܬܐ կամ ܐܒܬܐ ܐܒܬܐ GA, Զօհ.
Եթովպ. Թարկում. ܐܒܬܐ ܐܒܬܐ Արար.
ܐܒܬܐ Ա. ք. ք. ܐܒܬܐ ծառայ: ܐܒܬܐ փառաւորու-
թեան յոգնակի է, Ծնն. XXXIX 2, Երկր.
Օրինաց, X 17: ܐܒܬܐ Ա. ք. ք. ܐܒܬܐ քահն, Ար.

ܐܒܬܐ, Եթովպ. kahene, հայերէն քահանան,
որոշապէս սեմական ծագում ունի:

7) Կը մատուցանէք խորանիս վրայ
պիղծ ճաշեր. — բայց կ'ըսէք: Ինչո՞վ
պղծեցինք զայն. — ըսելով: Եհովայի սե-
ղանը անարդ է:

Արտաքին, ծիսական ձևակերպութեան
չէ ուղղուած մարգարէին ղիտողութիւնը,

այլ ենթակային հոգեկան անփութութեան,
սնուցած անտարբերութեան սրբութեանց
նկատմամբ: Զօհր, իբրև ճաշ. ܐܒܬܐ, Ար.
ܐܒܬܐ, կը մասնակցէր նաև Աստուածու-
թիւնը. Եզեկ. XLIV 7: Զե. III 11, 16,
XXI 6, 8: Պէտք է շփոթել սեղանը յոնշ
այս հատուածին մէջ, առաջաւորութեան
սեղանին հետ Եզեկ. XXV 30. Թուոց IV
7: Այլ պարզապէս, խորան նշանակու-
թեամբ հոս գործածուած է, Եզեկ. XLI
22, XLIV 16: ܐܒܬܐ պէտք է փոխել
ܐܒܬܐ որովհետև LXX ὑλισγησμεν (Ակ.
Սի. Թէ. ἐμολύσμεν) αὐτοῦς. նոյնպէս Թար-
կում, Զօհր. Ղպ. Եթովպ. ܐܒܬܐ վատիկան-
եան codex-ը ὑλισγημένη, սինէական codex-ը
ἐξουθενωμένη, նոյնպէս, Ղպ. Զօհր. ܐܒܬܐ
վերջ, վատիկանեան codex-ը կը շարունա-
կէ, ܐܒܬܐ ܐܒܬܐ ἐπιτιθέμενα ἐξουθενώσατε, նոյնպէս
լատի. Զօհր. 1: Սինէական codex-ը ունի
βρώματα ἐξουθενωμένα, ուրիշ ընթերցուած
մը. ܐܒܬܐ ܐܒܬܐ ἐπιτιθέμενα βρώματα ἐξουθενώται
նոյնպէս Արար. Ղպ. Եթովպ. 1:

8) Երբ կը բերէք հոյսը (անասուն մը)
զոհելու, մի՞թէ գէշ է, և երբ կը բերէք
կաղ կամ հիւանդ (անասուն) մը, մի՞թէ
գէշ է: Ընծայէ զայն քու կառավարչիդ.
ատկէ գոհ պիտի մնայ արդեօք կամ քեզ
բարեկամութեամբ պիտի ընդունի, կ'ըսէ
բանականութեան եհովան:

Աւանդական օրինապահութեան հրամա-
յականներէն մին էր գոհի անարատութիւնը
Զե. XXII 20. Երկր. Օրի. XVII 1, XV 21,
Թուոց VI 14: Կարգ մը հեղինակներու հա-
մաձայն, ֆիզիքական տկարութիւնը կամ
տճեւութիւնը արդիւնքն էին դեւերու չա-
րամիտ գործունէութեան, այնպէս որ, ան
թապու էր և պիղծ՝ լոկ խորշանքի առար-
կայ. ܐܒܬܐ Ասուրերէն pabatu կամ bēl-pabatu
որ կը նշանակէ «գաւառապետ»: Յուդայի
մէջ, Զորաբարել և Նեեմի թէխայի պաշ-
տօն կը վարէին, Պարսիկ արքաներու իշ-
խանութեան ներքեւ, Անդ. I 1, 14. II 2,
21, Եզր. V 14, Երի տեղ Եթովպ. սանայ
լաւ ունի: ܐܒܬܐ կարգաւ ܐܒܬܐ նոյնպէս
sinaïtique Յունարէնը, ܐܒܬܐ բառա-
ցիօրէն՝ գէժքը վերցնել, բարձրացնել, կը
նշանակէ սիրով ընդունիլ:

ԱՆՈՒՇԱԻԱՆ ԱՐԴ. ԶԶԱՆԵԱՆ
(Շարունակիլի)